

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.3/08>

Балахтар К.С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНІВ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Стаття присвячена вивченню результатів впливу рівнів розвитку креативного потенціалу на самоефективність викладачів іноземних мов. Висвітлено особливості самоефективності викладачів іноземних мов, діяльність яких зумовлена потребою більш глибоких знань з іноземних мов. Це потребує від викладачів упевненості у власних силах, використання конструктивних стратегій у викладацькій діяльності, здатності навчатися впродовж життя, креативно і критично мислити, працювати в команді, бути цілеспрямованими, комунікабельними тощо.

Наведено результати емпіричного дослідження самоефективності та впливу рівнів розвитку креативного потенціалу на самоефективність викладачів іноземних мов. У дослідженні взяли участь 208 викладачів іноземних мов закладів вищої освіти України. Виявлено недостатній рівень як самоефективності, так і креативного потенціалу у більшості викладачів іноземних мов. Найбільш розвинутими показниками креативного потенціалу виявились амбіційність, зосередженість на справах, допитливість. Найменш розвинутими є вміння мислити абстрактно, стійкість та переконливість фахівців, віра у себе та ін. Це ускладнює мисленнєву діяльність і генерування креативних ідей, прийняття неординарних рішень, пошук інтерактивних методів і форм навчання, прояв їхньої індивідуальної творчої ініціативи, інтересів, взаєморозуміння в освітньому процесі тощо. Встановлено статистично значущі відмінності щодо показника самоефективності залежно від статі і рівня розвитку креативного потенціалу викладачів. За результатами дисперсійного аналізу встановлено, що чим вищий рівень креативного потенціалу, тим вища самоефективність. Загалом, спостерігається тенденція до зростання самоефективності із підвищенням рівня розвитку креативності.

Ключові слова: самоефективність, креативний потенціал, показники креативного потенціалу, викладач іноземних мов.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти, зумовлене входженням України до європейського освітнього простору, актуалізувало потребу вивчення іноземних мов у закладах освіти, що не підлягає сумніву. Розширення міжнародного співробітництва, міжнародні контакти, проведення міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів потребують від студентів і викладачів більш глибоких знань з іноземних мов. Це, своєю чергою, вимагає від викладачів застосування креативних способів, методів і прийомів навчання студентів іноземних мов, пошуку шляхів організації навчального матеріалу, які б спри-

яли їх успішному опануванню. Крім того, опанування іноземної мови посідає нині друге місце серед вимог, висунутих роботодавцями України до випускників освітніх закладів, після професійної компетенції, випереджаючи комп'ютерну грамотність [10, с. 39]. Володіння однією з найпоширеніших у діловому світі іноземних мов активізує проблему продуктивності освітньої діяльності викладачами іноземних мов, здатних навчатися впродовж життя, креативно і критично мислити, працювати в команді, бути цілеспрямованими, комунікабельними тощо. Особливої уваги заслуговує досягнення високого рівня самоефективності,

що потребує впевненості у власних силах, відсутності тиску стресової ситуації, самоповаги, використання конструктивних стратегій у викладацькій діяльності, тісно пов'язаних з активізацією, індивідуалізацією, інтенсифікацією навчальної діяльності студентів. Тому надзвичайно важливою є здатність викладачів активізувати навчальну діяльність студентів, мотивувати їх до вивчення іноземних мов, створюючи атмосферу співробітництва. При цьому варто варіювати методами і формами роботи, що уможливорює уникнення одноманітності і сприяє підвищенню інтересу до вивчення мов. Це, на нашу думку, потребує неабиякого рівня розвитку креативного потенціалу у викладачів іноземних мов. Проте проблема дослідження впливу креативності на самоефективність викладачів іноземних мов, попри її актуальність, не виступала предметом спеціального розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми самоефективності бере свій початок з кінця ХХ століття. Засновником концепції самоефективності вважають А. Бандуру, що розглядає її як «усвідомлену здатність людини протистояти складним ситуаціям та впливати на ефективність діяльності і функціонування особистості загалом» [28, с. 191–205]; як ситуаційно-специфічний конструкт [29, с. 117–148]. На думку науковця, самоефективність впливає на поведінку особистості і характеризується рівнем, узагальненістю та силою, а саме: 1) низький рівень характеризує «самоефективність у конкретному завданні, в конкретних умовах»; 2) середній рівень описує «самоефективність у сукупності завдань у межах однієї сфери діяльності»; 3) «загальний і глобальний рівень самоефективності» дозволяє виміряти віру в особистісну самоефективність без окреслення діяльності або умов, в яких вона має бути реалізована.

Аналіз праць А. Бандури свідчить, що «людська поведінка мотивується і регулюється відчуттям власної адекватності внутрішнім стандартам». При цьому людина з високою оцінкою власної ефективності легше контролює особисту поведінку і дії оточуючих, є більш успішнішою в кар'єрі та спілкуванні. Щодо людини з низькою оцінкою особистої ефективності, то, навпаки, вона є пасивною, важко долає перешкоди та впливає на оточуючих. Науковець зазначає, що і дорослим, і дітям властиве відчуття самоефективності, оскільки це робить їх більш завзятими, менш тривожними і рідко дозволяє впадати у депресію [4, с. 34–36].

У межах когнітивно-емотивної психотерапії (А. Елліс, А. Бек, Р. Гарднер, Р. Стенберг та ін.)

науковці описують різноманітні емоційні порушення людини, викликані не подіями або ситуаціями, а опосередкованими ірраціональними переконаннями (ідеями сприйняття), тобто оцінне ставлення особистості до них сприяє породженню тих чи інших почуттів, і якщо ця оцінка негативно гіперболізована, то можуть з'являтися різноманітні емоційні порушення, недостатній розвиток соціальних умінь, помилки навчання [17]. Крім того, когнітивні стилі як утворення організуючого порядку поєднують функціонування пізнавальних процесів (сприймання, пам'яті, мислення, уваги, мови, відчуття) один з одним, обмежуючи та опосередковуючи мотиваційні впливи, які виконують функцію контролюючої інстанції і забезпечують реалістично адаптаційні форми активності. Когнітивний стиль спрямований на самоуправління думкою, що уможливорює здійснення контролю та самоконтролю процесів мислення, які тією чи іншою мірою сприяють підвищенню (зниженню) якості самоефективності особистості [7, с. 64–68].

Самоефективність стосується і площини здоров'я, а саме самоефективність клієнта (напр., хворого на цукровий діабет, Covid-19; складні проблеми у сім'ї тощо) є сильним наміром діяти задля досягнення прогнозованого результату та залежить у першому випадку від сумісних зусиль лікаря, медикаментів і насамперед внутрішньої мотивації та намірів самого хворого, а в іншому – від спільних зусиль фахівця із соціальної роботи і внутрішньої мотивації та наміру самого клієнта [1, с. 165–170; 18, с. 170–174].

Прихильники теорії самодетермінації особистості [9; 11, с. 49–55; 12; 29; 30, с. 159–169 та ін.] на передній план висувають власну активність людини, здатність самостійного вибору напряму самореалізації, побудову позитивних складників психології людини [32, с. 5–14], стимулюючи вроджений потенціал людини, спрямований на зростання, інтеграцію та її здоров'я. Дослідження процесів і умов середовища сприяє здоровому розвитку та ефективному функціонуванню людей, колективу і співтовариств. Так, як зазначає Е. Десі [29], самодетермінація виступає не лише здатністю, а й потребою, що визначає її основною вродженою схильністю, спрямовуючи організм до включення в поведінку, розвиваючи уміння гнучкої взаємодії із соціальним середовищем.

Вітчизняні науковці вивчали самоефективність крізь призму категорій, таких як: самоконтроль, самовизначення, компетентність, здібності. Іншими словами, пояснюють становлення

і зрілість особистості фахівця готовністю робити свідомий вибір (О. Брушлинський [6, с. 3–11], Т. Титаренко [23] та ін.). Так, самоефективність розуміють як «впевненість людини у своїй здатності підтримувати власну мотивацію, мобілізувати когнітивні ресурси та здійснювати дії, які необхідні для контролю над певними подіями» (словник з психології (І. Кондаков)) [16]; через самоставлення як властивість особистості, що «найтіснішим чином пов'язана з цілями її життя та діяльності, з її ціннісними орієнтаціями, і є найважливішим чинником утворення та стабілізації її єдності» [22].

Вагомий внесок у дослідження проблеми самоефективності фахівця в умовах освітнього закладу зробив М. Гайдар [8], досліджуючи самоефективність студентів як особистісну якість, комплекс уявлень студента про наявність у себе професійно важливих якостей (професійної самосвідомості) та його впевненості у здатності скористатися ними таким чином, щоб сприяти досягненню позитивного ефекту у процесі розв'язання окреслених цілей та завдань; як віри у власні здібності, що підвищує мотивацію до навчання, забезпечуючи наполегливість, старанність, цілеспрямованість фахівців та ін. Автор характеризує самоефективність як інтегративне багатомірне психологічне утворення з властивим ситуаційно-специфічним характером, що може бути діяльнісною, комунікативною, особистісною [27, с. 302–305].

Концепція самоефективності поєднує вміння людей усвідомлювати власні здібності, моделювати поведінку, що відповідає ситуації чи завданню, змінюватися відповідно до власного бачення самої себе, можливостей адаптації, вдосконалення, розвитку і функціонування у соціумі. У наш час важко переоцінити значення положень А. Бандури про колективну ефективність. Для людини як соціальної істоти вкрай важливо набути досвіду спільних з іншими людьми дій, які б змінювали стан речей поза нею, важливо відчутися причиною суспільних змін. Так, на думку А. Бандури, «самоефективність є одночасно особистим і соціальним конструктом, виокремлюючи індивідуальну (особистісну) і колективну самоефективність. При цьому колективна самоефективність свідчить про впевненість людей, а їх сумісна ефективність може вплинути на соціальні зміни (наприклад, відстоювати певні політичні погляди і боротися за власні права, тобто бажане соціальне майбутнє)» [28, с. 71]. Іншими словами, саме «людина управляє власним життям не лише через індивідуальну самоефективність, а і за допомо-

гою колективної самоефективності, що може мати як позитивний, так і негативний вплив на індивідуальну самоефективність. Індивідуальна і колективна самоефективність доповнюють одна одну, змінюючи спосіб життя людини» [25, с. 71].

У контексті аналізу професійної самоефективності на особливу увагу заслуговує феномен професійного самоздійснення [13, с. 1–5]. Так, В. Клочко стверджує, що життєве самоздійснення передбачає як тенденцію переведення власних здатностей у реальність у різних життєвих сферах, так і процес, що базується на перетворенні людського потенціалу на потенції, тобто на сили, що спроможні вивести людину за межі її реального буття в певних секторах, сферах життєвого світу, де навколишнє середовище задовольняє її можливості і сигналізує про це появою нових ціннісно-сміслових вимірів [12].

На думку О. Кокуна, професійне самоздійснення є однією з «найважливіших форм життєвого самоздійснення, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця у вибраній професії, розвитком його професійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями» [14, с. 394–398]. Такі ознаки професійного самоздійснення, як зазначає О. Кокун, свідчать про виражену потребу фахівця щодо постійного професійного вдосконалення та проектування власного професійного розвитку, прагнення досягнути високого рівня розкриття особистісного потенціалу та розвинути здібності фахівця у професійній діяльності; досягнути визначених професійних цілей, переважання задоволеності власними професійними досягненнями. Крім того, важливим є визнання досягнень фахівця професійною спільнотою, широко використовуючи професійний досвід та здобутки, високий рівень творчості, індивідуальна своєрідність креативного потенціалу, самостійність у процесі реалізації професійної діяльності, а також формулюючи власний «життєво-професійний досвід», здатність до саморозвитку, самореалізації тощо. Ми припускались думки, що самоефективність викладачів іноземних мов залежить від рівня розвитку креативного потенціалу, що виявляється через «засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі» [24, с. 7].

Постановка завдання. Мета статті – дослідити вплив рівнів розвитку креативного потенціалу на самоефективність викладачів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. З метою вивчення самоефективності та впливу рівнів розвитку креативного потенціалу на самоефективність викладачів іноземних мов у різні вікові періоди професійної діяльності було проведено дослідження, в якому взяли участь 208 викладачів іноземних мов закладів вищої освіти України: жінки (60,6%) і чоловіки (39,4%).

У дослідженні використовувались шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема [15, с. 142–145], тест «Креативність» [21, с. 302–310], а також аналіз, узагальнення і систематизація соціально-психологічної літератури та ін. Статистичну обробку даних і графічну презентацію результатів здійснювали за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 23.0). Так, на першому етапі емпіричного дослідження ми прагнули дізнатись, наскільки викладачі іноземних мов упевнені щодо власної потенційної здатності організувати та здійснювати професійну діяльність, необхідну для вивчення здобувачами вищої освіти іноземних мов, тобто визначити рівень їхньої самоефективності (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні самоефективності викладачів іноземних мов

Рівні самоефективності	Кількість досліджуваних, у %
низький	17,3
середній	66,3
високий	16,3

Як видно з даних таблиці 1, більшість викладачів іноземних мов характеризує середній рівень самоефективності (66,3%), у 17,3% виявлено низький, а у 16,3% –високий рівні ($p \leq 0,01$). Отримані результати свідчать про

незбалансованість когнітивних, соціальних та поведінкових компонентів задля навчання іноземних мов викладачами. Це може свідчити і про невпевненість або нездатність викладачів повною мірою організувати повноцінний ґрунтовний освітній процес щодо вивчення іноземних мов. Це спонукало нас дослідити творчі здібності, які «передбачають процесуальний і потенційний аспекти. Процесуальний полягає у формуванні здатності особистості до виконання певних дій, наявності певної сукупності необхідних навичок і вмінь, що сприятимуть досягненню творчих результатів у творчій діяльності. Потенційний аспект передбачає формування професійно мотиваційних та індивідуально особистісних якостей, емоційної саморегуляції» [2, с. 167–171].

Тому на другому етапі нашого дослідження ми вивчали рівень креативності, креативного потенціалу викладачів та його показники: допитливість і креативні можливості; віру в себе; стійкість та переконливість; амбіційність; «слухову» і зорову пам'ять; прагнення бути незалежною особистістю; вміння абстрактно мислити; зосередженість на справах (табл. 2).

Як видно з таблиці 2, більшій половині викладачів іноземних мов властивий середній рівень креативного потенціалу (64,4%), що підтверджує наявність необхідних творчих якостей, здібностей, які сприяють їм у пошуку нових ідей та рішень у розробці і подачі навчального матеріалу, форм і методів роботи, але в певних ситуаціях у них можуть виникати й деякі труднощі.

Високий рівень креативного потенціалу виявлено лише у десятій частині досліджуваних викладачів (14,9%), які володіють високим творчим потенціалом, що уможливило реалізацію особистісних та професійних можливостей і здібнос-

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних викладачів іноземних мов за рівнями креативного потенціалу

Показники креативного потенціалу	Рівні креативного потенціалу та його показників (кількість досліджуваних у %)		
	низький	середній	високий
амбіційність	11,5	14,4	74,0
зосередженість на справах	27,9	1,9	70,2
допитливість	2,7	30,1	67,2
прагнення бути незалежною особистістю	21,2	33,7	45,2
зорова пам'ять	2,9	58,7	38,5
«слухова пам'ять»	38,5	42,3	19,2
вміння мислити абстрактно	23,1	59,6	17,3
стійкість та переконливість	45,2	42,3	12,5
віра у себе	14,4	80,8	4,8
Загальний показник	29,7	64,4	14,9

тей у різних видах творчої педагогічної діяльності щодо вивчення іноземних мов [3, с. 54].

Серед показників креативного потенціалу найбільш розвинута у фахівців амбіційність. При цьому лише 14,4% досліджуваних володіють адекватним середнім рівнем, що дозволяє їм реально оцінити свої можливості і бажання, а цілі, які викладач ставить перед собою, є цілком досяжними, але потребують певних зусиль і затрат. Більшості фахівців (74%) властивий високий рівень, що свідчить про прагнення влади, досягнення успіху, схильності до ризику. Викладачі виявили високий рівень зосередженості на справах (70,2%), допитливості (67,2%), які свідчать про здатність дивуватись, відкритість до всього нового, мотивування, а творчі здібності проявляються у нестандартності, нешаблонності конструктивного мислення і поведінки, вирішення поставлених завдань. Значно менші показники отримані щодо прагнення бути незалежною особистістю (45,2%), зорової пам'яті (38,5%), «слухової пам'яті» (19,2%). Як свідчать показники вміння мислити абстрактно (17,3%), стійкості та переконливості фахівців (12,5%), у викладачів слабо розвинуті вміння здійснювати мисленнєву діяльність і генерувати творчі ідеї, виходити за межі заданої ситуації, слабо розвинуті честолюбство, здатність навчатись, уміння і навички самостійної творчої діяльності, цілеспрямованість, працьовитість, бажання зростати тощо. Крім того,

у викладачів іноземних мов надзвичайно низький показник «віри у себе» (4,8%), що ускладнює прояв їхньої індивідуальної творчої ініціативи, інтересів, взаєморозуміння в освітньому процесі. Адже віра у себе завжди рухала людину вперед, надихала її, давала сили бути успішною, щасливою, самодостатньою. Такі викладачі здебільшого спрямовані на виконання, а не на продуктивний результат освітнього процесу щодо вивчення здобувачами вищої освіти іноземних мов.

Спираючись на дослідження науковців О. Бондарчук [5], В. Павленко [19], О. Попович [20], С. Шандрук [26], W. Magadley [31] та інших, які зазначають, що креативний потенціал впливає на діяльність викладача загалом і формування його індивідуальних особистісних і професійних якостей та самоефективність зокрема, на третьому етапі дослідження прагнули виявити вплив рівнів розвитку креативного потенціалу на самоефективність викладачів іноземних мов. Встановлено статистично значущі відмінності щодо показника самоефективності залежно від рівня розвитку креативного потенціалу викладачів та їхньої статі (рис. 1).

Як видно з рис. 1, найнижчий показник самоефективності виявлено як у жінок (у середньому 18,9 бала), так і чоловіків (у середньому 18,8 бала) із низьким рівнем креативного потенціалу. Проте зі зміною його рівня розвитку зазнає постійних змін і самоефективність, а також залежить від

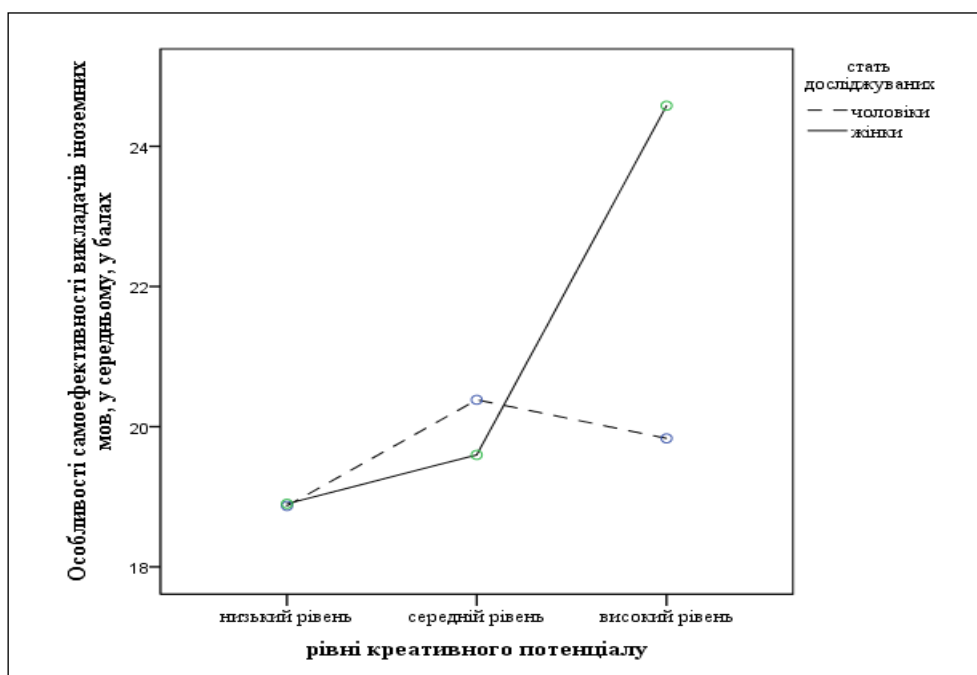

Рис. 1. Особливості самоефективності викладачів іноземних мов залежно від статі і рівня їхнього креативного потенціалу

статі особистості. Зокрема, за результатами дисперсійного аналізу у фахівців із середнім рівнем креативного потенціалу виявлено дещо вищі показники самоефективності.

У представників чоловічої і жіночої статі рівень креативного потенціалу становить у середньому 20,4 і 19,6 бала відповідно ($p \leq 0,01$). Щодо високого рівня креативного потенціалу, то загалом у викладачів іноземних мов зростає самоефективність – у жінок сягає у середньому 24,6 бала, у чоловіків – спостерігається тенденція до зростання (у середньому 19,8 бала ($p \leq 0,01$)). Ймовірно, це, на нашу думку, зумовлене особистісними особливостями розвитку чоловіків і жінок у різні вікові періоди, їхньою здатністю бути соціально активними, креативними викладачами тощо.

Висновки. Результати емпіричного дослідження дозволили констатувати недостатній рівень як самоефективності, так і креативного потенціалу у більшій частині досліджуваних фахівців. Установлено, що більшість викладачів іноземних мов характеризує середній рівень самоефективності і креативного потенціалу. Виявлено, що серед показників креативного потенціалу найбільш розвинуті амбіційність, зосередженість на справах, допитливість, які свідчать про здатність дивуватись, відкритість до всього нового,

мотивування, а творчі здібності проявляються у нестандартності, нешаблонності конструктивного мислення і поведінки, вирішення поставлених завдань. Проте низькі показники «віри у себе», «вміння мислити абстрактно» та ін. ускладнюють прояв індивідуальної творчої ініціативи викладачів, інтересів, взаєморозуміння в освітньому процесі, здійснення мисленнєвої діяльності й генерування творчих ідей тощо.

Встановлено статистично значущі відмінності ($p < 0,01$) щодо показника самоефективності викладачів іноземних мов залежно від креативного потенціалу фахівців, статі фахівців. Отже, актуальним є сприяння підвищенню креативного потенціалу фахівців, розвиток якого сприятиме самоефективності викладачів іноземних мов. Це можливо за умови, коли викладачі доклади-муть зусиль щодо саморозвитку упродовж життя, вдосконалення творчих здібностей, інтелекту, пам'яті, мислення, умінь і навичок, розвиваючи і збагачуючи особистий креативний потенціал.

Перспективні напрями подальших досліджень – розробити та апробувати психологічну програму розвитку креативності викладачів іноземних мов, що позитивно впливатиме і сприятиме їх самоефективності з урахуванням соціально-психологічної специфіки педагогічної діяльності.

Список літератури:

1. Балахтар В.В. Самоефективність як індикатор становлення особистості фахівця із соціальної роботи як професіонала. *Молодий учений*. 2018. № 9(61). С. 165–170.
2. Балахтар В.В. Креативний потенціал як показник професійного становлення фахівців із соціальної роботи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон : Гельветика, 2018. № 4. С. 167–171.
3. Балахтар К.С. Креативність як складник професійної компетентності викладача іноземної мови. *Актуальні проблеми психології*. Т. XIV, 2. Київ–Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2019. С. 54–61.
4. Бандура А. Теория социального научения. Санкт-Петербург : Евразия, 2000.
5. Бондарчук О.І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія. Київ : Наук. світ, 2008. 318 с.
6. Брушлинский А.В. Проблема субъекта в психологической науке. *Психологический журнал*. 1991. Т. 12. № 6. С. 3–11.
7. Вінтонів М.І. Когнітивні стилі, або В який спосіб ми мислимо? *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 9. С. 64–68.
8. Гайдар М.И. Развитие личностной самоэффективности студентов-психологов на этапе вузовского обучения : диссертация к. психол. наук : 19.00.07. Воронеж, 2008.
9. Гордеева Т.О. Теория самодетерминации: настоящее и будущее. Часть 1: Проблемы развития теории. *Психологические исследования* : электрон. науч. журнал. 2010. № 4 (12). URL : <http://psystudy.ru>.
10. Знанецкий В.Ю. Щодо розвитку мотивації студентів до вивчення іноземної мови у процесі професійної підготовки. *Стратегічні пріоритети в науці* : зб. наук. матеріалів XL Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця, 2020. С. 38–40.
11. Калитевская Е.Р., Леонтьев Д.А. Пути становления самодетерминации личности в подростковом возрасте. *Вопросы психологии*. 2006. № 3. С. 49–55.
12. Клочко В.Е. Самоорганизация в психологических системах: проблемы становления ментального пространства личности (введение в транспективный анализ). Томск : Томский гос. ун-т. 2005. 174 с.

13. Коқун О.М. Життєве і професійне самоздійснення як предмет дослідження сучасної психології. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 1–5.
14. Коқун О.М. Професійне самоздійснення особистості: змістовні та емпіричні аспекти. *Особистість у сучасному світі* : матеріали III Всеукр. психол. конгресу з міжнародною участю. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. С. 394–398.
15. Коқун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів : методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.
16. Кондаков И.М. Психология-2000: Иллюстрированный справочник. Столичн. гуманитарн. ин-т. Москва, 2000. URL: <http://www.encyclopedia.ru/cat/online/detail/38841>.
17. Крєвська О.В. Мотиваційні чинники професійної самоефективності особистості : дис. ... к. психол. наук : 19.00.01. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2018. 213 с.
18. Луценко О.Л., Шапошник Д.О. Зв'язок головних життєвих рішень особистості зі світоглядом, спогадами про історичні події та прогнозуванням майбутнього у людей різного віку. *Вісник Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. 2010. № 902. С. 170–174.
19. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка* : науково-методичний журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–130.
20. Попович О.В. Філософські виміри креативного потенціалу особистості. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 6. С. 36–41. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_6_8.
21. Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности / Никифорова Г.С., Дмитриева М.А., Снеткова В.М. (ред.). Санкт-Петербург, 2003. 448 с.
22. Столин В.В. Самосознание личности. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1983.
23. Титаренко Т.М., Кочубейник О.М., Черемних К.О. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : монографія. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ : Міленіум, 2014. 204 с.
24. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 316 с.
25. Фрейдджер Р., Фейдимен Д. Личность: теории, упражнения, эксперименты. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004.
26. Шандрук С.К. Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Тернопільський нац. ун-т. Тернопіль, 2016. 458 с.
27. Шапошник Д.О. Ресурси теорії самоефективності особистості у сучасній психології. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. 2011. № 937. Вип. 45. С. 302–305. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2011_937_45_69.
28. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral change. *Psychological review*. 1977. Vol. 84. No. 2. P. 191–205.
29. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. University of Rochester. Rochester, New York : Plenum Press, 1985. P. 117–148.
30. Field S., Hoffman A. Development of a model for self-determination. *Career Development for Exceptional Individuals*, 1994. Vol. 17. P. 159–169.
31. Magadley W., Birdi K. Two sides of the innovation coin? An empirical investigation of the relative correlates of idea generation and idea implementation. *International Journal of Innovation Management*. February. 2012. Vol. 16. No. 01.
32. Seligman M., Csikszentmihalyi M. Positive psychology. *American psychologist*. 2000. Vol. 55/1. P. 5–14.

Balakhtar K.S. PECULIARITIES OF SELF-EFFECTIVENESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS DUE TO THE LEVELS OF CREATIVE POTENTIAL DEVELOPMENT

The article dwells on the results of the influence of the levels of creative potential development on the foreign language teachers' self-efficacy. The peculiarities of self-efficacy of foreign language teachers, whose activity is conditioned by the need for more extensive knowledge of foreign languages, are highlighted. This requires teachers to be confident in their abilities, to use constructive strategies in teaching, the ability to learn throughout life, to think creatively and critically, to work in a team, to be purposeful, sociable, and so on.

The results presented an empirical study of self-efficacy and the impact of levels of creative potential on the self-efficacy of foreign language teachers. The study involved 208 foreign language teachers of higher

education institutions of Ukraine. Insufficient level of both self-efficacy and creative potential in most foreign language teachers was revealed. The most developed indicators of creative potential were ambition, focus on business, curiosity. The ability to think abstractly, the stability and persuasiveness of experts, self-belief and others are the least developed. This complicates thinking and generating creative ideas, making extraordinary decisions, finding interactive methods and forms of learning, the manifestation of their creative initiative, interests, mutual understanding in the educational process and more. There are statistically significant differences in terms of self-efficacy depending on gender and level of development of the creative potential of teachers. According to the results of the analysis of variance, the higher the level of creative potential, the higher the self-efficacy. In general, there is a tendency to increase self-efficacy with increasing levels of creativity in both men and women.

Key words: *self-efficacy, creative potential, indicators of creative potential, teacher of foreign languages.*